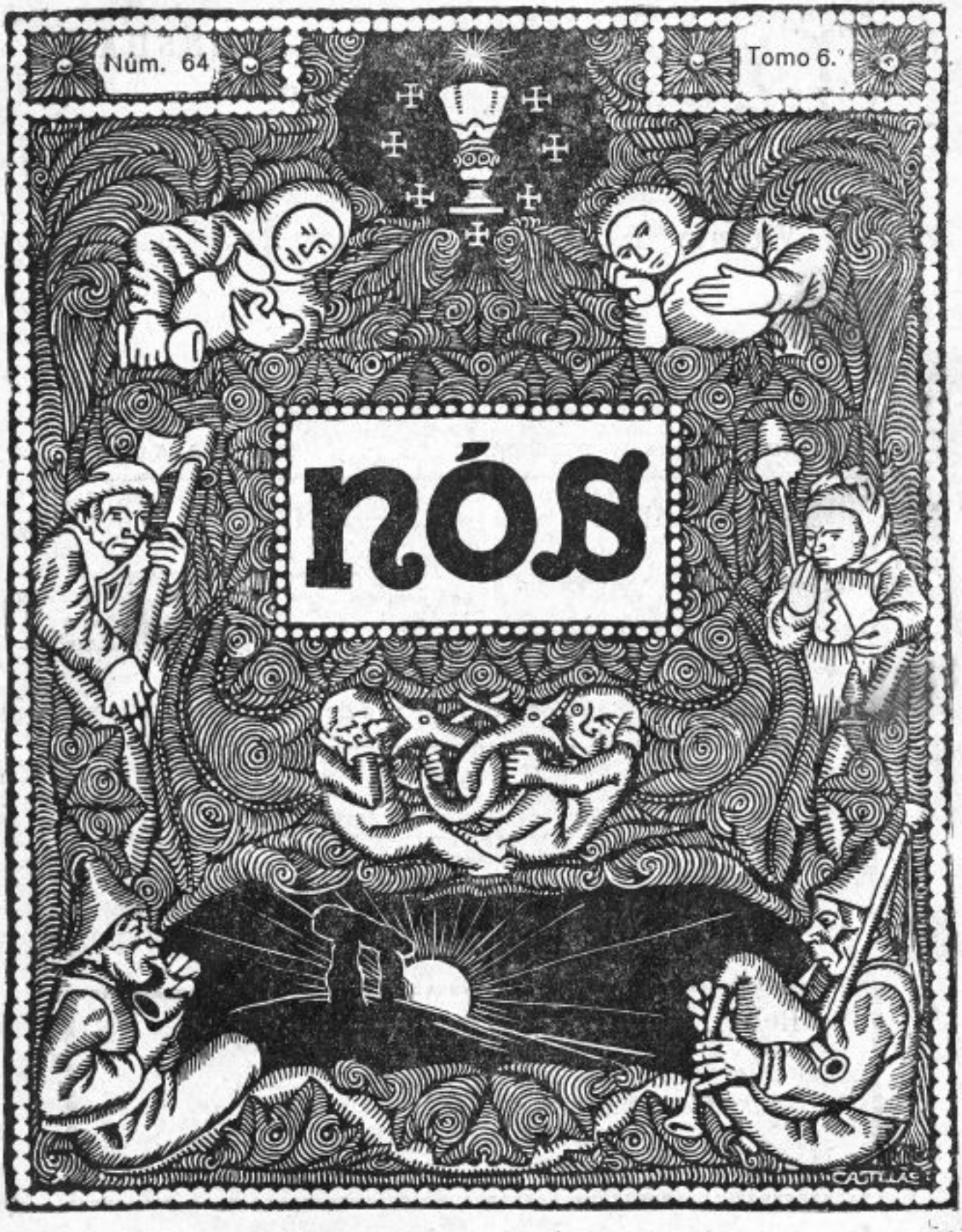
Núm. 64
Tomo 6.º
nós
CASTILLA

NÓS.

BOLETÍN MENSUAL da CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Adeministrador
ANXEL CASAL

DIREICIÓN E REDAUCIÓN:
Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:
Real, 36 1.°—A CRUÑA

ABONAMENTO

Doce número, na Península	6'00 *pesetas.*
Fora da Península	8'00 »
Número solto	0'70 »

NOTA

Este boletín non pubricará mais orixinais qu'os que foran direitamente solicitados pol-a Direición. Tampouco se fai solidario das ideas n-eles emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redaución.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

Romances mariñeiros de calima rianxeira, por ARTURO NOGUEROL.
O Asilo azul (conto), por A. VILLAR PONTE.
As insculturas do Coto do Corno, por FLORENTINO L. CUEVILLAS.
Do século XIX — Un Latrofaccioso, por R. OTERO PEDRAYO.
As industrias líticas da Guardia — Novas estazóns, por MANUEL F. COSTAS.
Arquivo Filolóxico i-Etnográfico de Galiza.
Os homes, os feitos, as verbas, POL-A REDAUCIÓN.

Reloxería ZENITH

MAQUINAS PARLANTES. DISCOS
AGULLAS e ACCESORIOS

M. CALVIÑO - Ourense

Vicente Risco

Abogado

Santo Domingo, 47-2.° Ourense

EMINENTE CREAZÓN CENTÍFICA

Milleiros de certificados irrefutabres de Xueces, Fiscales, Xefes do Exército, Inxenieiros, Cregos, etc., etc.

Enfermos ¡ollos! dos ollos
PRODI GALUZ

ENFERMEDADES INTERNAS I-EXTERNAS

PÁRPADOS

Marca rexistrada según as leis

Prepado pol-o Doctor X. Martínez Menéndez

Condecorado coa Cruz do Mérito Militar por servicios profesionaes.

Específico úneco en todo o mundo; que cura radicalmente as enfermedades dos ollos, por graves e crónicas que sexan, con rapidez asombrosa, evitando operazóns quirúrxicas que con tanto fundamento atemorizan ós enfermos. Desaparizón dos dolores e molestias coa sua primeira aplicazón. Eminentemente eficaz nas oftalmias graves e por excelenza as granulosas (granulazóns purulenta e blenorraxia, queratitis, ulcerazóns da córnea; rixas, etc.) As oftalmías orixinarias de enfermedades venéreas cúraas axiña. Maravilloso nas infeczóns postoperatorias. Fai desparecer as cataratas en periodo de formazón. Destrue microbios, cicatriza, desinfecta e cura para sempre. Non mais remedios arsenicales, mercuriales, nitrato de plata, azul metileno e outros tan temibles usados nas clínicas. As vistas débiles e cansas adequiren prodixiosa potenza visual. ¡Non mais brétemas! ¡Sempre vista moi crara! ¡Non fracasa endexamais! O 99 por 100 dos enfermos dos ollos cúranse antes de rematar o primeiro frasquiño do específico.

Cura sin queimar PRODIGALUZ Cura sin irritar

PRODIGALUZ eclipsa para sempre o tratamento pol-os colirios conocidos deica hoxe en todol-os gabinetes oculísticos; colirios que na maior parte dos casos non fan máis que empeoraren o mal, irritando orgâo tan importante como a mucosa conxuntival. Fai desparecer o nitrato de plata, causa de verdadeiro terror dos enfermos e de moitas cegueiras. Aplíquese nos recén nados sin temor algún.

PRODIGALUZ cura o glaucoma

PRODIGALUZ é completamente inofensivo, e produce xurdios resultados sin causal-a menor molestia ós enfermos. Detén a miopía progresiva. ¡Enfermos dos ollos! Estade seguros que curaredes en brevísimo tempo usando o portentoso específico PRODIGALUZ (Eisixide a firma e marca no precinto da cuberta).—Prezo do frasquiño: 40 pesetas.

Direizón xeneral: Sucesor de E. Cuadrado, M. Martínez Cuadrado.-S. Buenaventura, 7, Madrí

ENVÍOS A TODAL-AS PARTES :-: PAGOS POR XIRO POSTAL

¡Eisito infalibre! Sin cocaína, atropina nin ningunhas outras substancias peligrosas como se pode comprobar sometendoo a un minucioso análisis cualitativo

¡¡ÚNICO NO ORBE!!

M. MARTÍNEZ CUADRADO, Sucesores de E. Cuadrado. - San Buenaventura, 7, Madrí

Use o novo cristal PUNTAL, fabricación de Zeis,
e escrusiva da

CASA DE LOS LENTES

Plaza Mayor, 18. OURENSE.

Drogueria e Farmacia

LUIS FÁBREGA

Progreso, esquina a Luís Espada

OURENSE

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM

De mais dura qu'os de pruma e limpan millor. Véndese en todol-os estabrecimentos do ramo

Andrés Perille - OURENSE

Lea vostede

Os Camiños da Vida

por R. Otero Pedrayo.

BODEGAS GALLEGAS, PEARES E OURENSE

Viños finos de mesa: Tinto TRES RIOS. Blanco BRILLANTE
LOS GALLEGOS blanco e tinto

Macía e Valeiras, Apartado 18 - Ourense

SANATORIO QUIRURGICO DE SAN LORENZO

SANTIAGO DE GALICIA

DE LOS PROFESORES

D. Fernando Alsina y D. Antonio M. de la Riva

CIRUJANO GINECÓLOGO

Establecimento dotado de todol-os elementos que exixen a terapéutica e a hixiene modernas, situado nas aforas da poboazón, moí cerca do paseo da Ferradura

Teléfono número 195

Pra detalles, calquera dos Direitores ou o Médico interno

nós

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XI ★ Ourense 15 de Abril do 1929 ★ Núm. 64

Romances Mariñeiros da Calima Rianxeira

MAÑAN

Ó ollecer o día
Luce fermoso o luceiro
Com-on foguete botado
Por NOSO SEÑOR DO CEO.
Sona o corno n-a Ribeira
Pregoando peixe no puerto
E pol-o lombo das ondas
Veñen esbarand'os xeitos,
Con outas foulas de prata
E ronsels de terçiopelo
E velas ben encascadas
E dous riciños de vento
Y-ô timón un mozo novo
Pr'o que o mar non ten sacrelos;
Ús traen unha pichada
Y-outros, non sei que milleiros,
De sardiñas e fanecas
E lorchas e mais xurelos.

MEDIODÍA

Por enriba da Barbanza
Cruza o aire un papaventos,
Puxante e metendo estrondo
Com-on cabalo do demo,
Y-o Sol que pol-a mañán,
Saleu da festa moi cedo,
Para o seu carro de trunfo
Cima da costa do Ceo,
Leva xa os cabalos cansos
E quérlles dar un bafexo:
Treparon moito camiño
Envoltos n-o curuxeiro.

SOLPÓR

O Solpôr, de xionllos, reza
Sobr-as gradas do cruceiro
Y-é o rezo d'amargura
Que ll'endulza o pasamento,
Mentral-as sombras da noite
Camiñan mui de lixeiro.

NOITE

Canta a moza pol-a rúa
E n-a praza o mariñeiro,
Faino il pr-afogala pena
Y-ela pra matal-o medo,
Pois si hai mozas bonitas
Das que non queren dar creto,
Tamén n-a escuridade hai,
Meigas, provisos e demos,
Que non pescan â luzada,
Pero fano ô axexo,
Seguros do desgoberno
Do tarabelo do peito.

ARTURO NOGUEROL

Rianxo - Febreiro.

O ASILO AZUL

(CONTO)

Para Ramón Otero Pedrayo

O vello mendigo andaba a pedir pol-os camiños. Tiña unha barba longa e albariña e unhas greñas grises e revoltas desbordantes d'un pucho de farrapos; unhos ollos vagariñentos, unhos párpados vermellos, sin palpebras, e un pescozo sarmentoso rematando un fatelo desforme, cheio de remendos porcos e inmundos, cuio estremo inferior eran duas grandes zocas de onde con grotesca folganza surxían unhas canelas osudas.

¡Cativas foran as derradeiras xornadas! O vello mendigo tiña fame, moita fame... Cubizaba matalo. Abandoando, pois, con gran traballo a soma das arbres apoiado na sua caiada de toxo, pillou pol-a curripa poirenta que vai â aldeia. Rastreábanlle os pés no chán con forte chocleteo e os seus farrapos prendíanse nas silveiras, facendo fuxir ôs pardaes. Brilaba o sol do meiodía no âr azul ateigado de rumores. Era o amplo val, latexante baixo a lumiosidade cegadora, com'a un miragre d'ouro e verdura. E os cumios dos montes no limpo e profundo ceio, parecían arelar, sutilizándose, unha sinxela trasparencia.

A tosca fasquía do vello mendigo, através dos milleiraes e dos prados, lembraba mesmameute un tangueiro d'escurrental-os paxaros. A tempo de camiñar, moitas vegadas a sua boca sin dentes, con beizos de miñoca, deitaba un salaio ou un bostezo, e a sua man tremelante, terrosa e enrugada com'a casca da noz, pousándose nas greñas grisáceas da frente, termaba de arredal-o sol dos ollos vagariñentos para poder fitar ô lonxe.

As primeiras casiñas da aldeia atopábanse xa perto. Branquexaban entr'a follax da arboreda e dos seus tellados rubía lento e solene, ô ar diáfano, o fume azul en volutas mestas e graciosas. O cheiro vexetal do campo misturábase c'o cheiro a pan quente.

Diante d'unha porta adoviada co'as follas d'unha parra que proietaban inquedas randas de luz e soma nas paredes e no chan, paróuse o vello mendigo. Os sarmentos retortos e trepadores como cóbregas, eran irmans da man que tendeu homildosa para acompañar ista doente salmodia:

—¡Pol-o amor de Deus, un anaquiño de pan para un probe vello que non pode gañalo!...

Era a sua voz tan deble, manseliña e tremelante, que ninguén chegou a escoitala. E volveu por iso a pregar, esforzándose no prego, e petando ô mesmo tempo co'a caiada de toxo na porta.

—¡Un anaquiño de pan para este probe vello que morre de fame!

Do interior da casa c'o agradábel cheiro a cociña, chegóu un ruido de pratos no sobrado. Ô fin, con estrépito, abríuse a vidreira de sobre a parra, e unha moza rexa e coorada, tornando o sol da sua frente co'a man cheia de luz, asomou o busto trunfal para mirar un momento ô que chamaba.

—¡Ai, señor, Diol-o ampare!

O mendigo ergueu os ollos vagariñentos, de párpados vermellos, para pregar de novo n'un salaio triste saído do seu peito xa sin folgos, avalandose de xeito grotesco e chocleando as zocas:

—¡Un anaquiño de pan que non poido mais!

—Diol-o ampare, señor; non se pode dar a

todos —berrou a moza, pechando de súpeto a vidreira ond'o sol puxo un lostregueo forte.

O vello mendigo, como bébedo, saloucante, suando frío, comenzou a se alonxar, sin forzas para falar nin ainda para bostezar. Unhas galiñas que dormitaban na eira cercana esponxando preguizosas o negro prumaxe, iniciaron un xordo cacareo, ó sentiren o choclear das zocas. Un can tumbado con indolencia de gran señor â soma do palleiro e que tiña un óso, limpo e seco, ôs seus pés, mirou ô vello con desdén, pechando os ollos novamente. O vello seguía en tanto o seu camiño, cara às casas próximas. Unhos rapaces choutadores e agudos como pardaes, que quizabes voltaban da escola, coidándoo bébedo a fé, comenzaron a se bulraren d'el e a se riren. Improróu, emporiso, diante d'outra porta, e outra, e outra... ¡Inútilmente! «Deus o ampare irmán, hai moitos a quen socorrere», escoitou en todas. E inda que taes verbas chegaban ôs seus ouvidos, apenas acertou a pensar que Deus poderia amparalo si os bós cristianos non'o amparaban.

Totalmente famento e rendido, vendo beilar com'unha chama cegadoira a paisaxe verdecente ateigada de sol ante as meniñas dos seus ollos, tordeando cada vez mais e apoiándose con traballo no pau de toxo e nas sebes do camiño, quixo tentar un derradeiro esforzo. Ouvíanse moi perto risas e parolas esmorecidas pol-o forte balvordo d'unha fervenza. E avanzóu, atraguido por elas, cáseque a rastras.

Outos bidueiros e salgueiros c'os vellos troncos apreixados pol-a hedra, enchían de soma o camiño. A través do mesto follax peneirábanse as brancas paredes d'unha casoupa —derradeira esperanza do mendigo— e escentilavan fúlveas as augas tersas do río nas que a luz solar cabrilleaba cegadora.

O vello ergueu a sua voz, doente e tremelante, n'un supremo esforzo, para domiñal-o rouco marmurio da fervenza que cáseque a carón d'él ruxía con estrondo, debullándose en escumas epilécticas e en fortes gargalladas de cristal.

—¡Un anaquiño de pan para o probe velliño que morre de fame!

Â porta da casoupa, que era a casoupa de un belido muiño aldeán, saiu o muiñeiro, un rapaz hercúleo de groso pescozo escoando pingotas de suor, co'a face redonda e vermella e as roupas do traballo empoeiradas de fariña. Tras él asomáronse en feixe, curidosas, algunhas mozas e vellas.

Ó veren aquel antergo mendigo, porco, dobregado, coberto de farrapos, que s'avalaba grotescamente, coidáronno bébedo, e o muiñeiro, socarrón e verboso, marmulou entr'as gargalladas ceibes das mulleres:

—O demo me leve si ese vello non percisa mais da auga que do pan.

—¡Que non poido co'a fame... que non poido... Non vos riades!— dixo saloucante o mendigo.

Unha das mozas do muiño sintíndose movida a compasión, escramôu con verbas doces:

—Que Diol-o ampare, señor. Hai moitos a quen dare.

E outra moza, garrida e fresca, d'ollos moi churrusqueiros:

—¡Ora o demo! Ese vello ten de sèrvos meigo: Mesmamente parece un sapo.

Estralóu súpeta unha gargallada en tódal-as gorxas; e o muiñeiro, as vellas e as mozas volveron a se adentraren no muiño.

Ficóu sô o mendigo: sô co'a sua fame, co'a sua miseria e o seu desamparo, sin lle inspirar lástema a ninguén, sin ser creído de naide, sin atopar un cirineo no seu amargurente e horribel calvario.

Saloucante e aparvado, arrastróuse pol-o cespede mol e vizoso deic'a cercana orela do río. Na limpa corrente da auga manseliña, andaban a se refrexaren tremelantes as frondas verdes, os cumios das lenes montanas que pechaban o hourizonte e un anaco de ceo azul.

Chegóu entón a se sentir atraguido por toda aquela movilidade cristaiña. Pensou no doce que tería de sel-o acougo no brando seo das augas limpas e frescas, lonxe dos camiños aspros e do sol abafante e cruel. Fallo do agarimo dos homes ¿non poderia atopar alí o de Deus que os bos cristianos lle desexaban por todo socorro? Alí, no anaco de ceo azul que espelleaba no río, algo chamábao con amor. E hasta unha arbre lanzal, refrexada na linfa gurgullante, parecía abalar

as suas ponlas como brazos cariñentos abertos para o recibir.

O sapo humán, abandoando a caiada, posto a esbarar, cú en terra, xa sin vountade e paseniño, pol-a donda ribeira, chegou a tocar co'as grandes zocas na auga que se esfrangullou en gurgullas cheias de luz, baixo d'elas. Seus ollos, cáseque cegos, non viron mais que sol e verdura. Sigueu esbarando, esbarando... Unha frialdade de vidro rachador tomóulle as pernas, chegándolle logo ô ventre, ô peito. Sintíu de contado un marmullo xordo nos ouvidos e un bico de neve nas meixelas, unha onda fresca avasallante na gorxa, unha pesadez de chumbo xeado na cabeza, e derradeiramente, unha escuridade mesta cheia de estreliñas azues e un silencio denso e fondo...

Un merlo negro debullou o novelo dos seus trinos pousado nas ponlas d'unha silveira. Unha limáchega escintilante com'a cebache, rastreando, palpou c'os seus corniños moles a caiada abandoada. Ningunha outra esequia fúnebre tería o probe mendigo.

Entramentras ô son grave da fervenza cantaba o muiñeiro unha cantiga leda e picareira que coreaban as mozas faladoras e risoñas, como n'un rito pagán. A campana parroquial deitaba pol-o val lumioso e verdecente seus doces sons invitando ôs bós cristians a rezaren a oración do meiodía. E nos casaes de perto, nos vellos camiños e na lonxana reutoral, moitos beizos bisbesullaban fervorosos: «El pan nuestro de cada día...»

A. VILLAR PONTE

AS INSCULTURAS DO COTO DO CORNO

ANTECEDENTES.—Debemos o conocimento de istas insculturas ô noso amigo o sabio entomólogo e catedrático do Instituto de Santiago, Dr. Luis Iglesias, que n-unha das suas xeiras centificas pol-os montes redondelanos tivo a fortuna de descubrilas e a curiosidade de deseñalas e medilas cuidadosamente.

A ista circustanza verdadeiramente feliz débese tamén que as ditas insculturas non quedaran inéditas pra sempre, xa que a peneda que as contiña foi, asegún nos participa o Dr. Iglesias esnaquizada recentemente pol-os pedreiros.

Un caso semellante ocurríu hai pouco con algunhas das penedas gravuradas de Mogor e pode ocurrir mañán con oûtras estazóns do rupestre galego, feitos que nos obrigan a chamar a atenzón das Comisións de Monumentos e demais sociedás arqueolóxicas de Galiza sobre a comenenza de unha aizón encamiñada a pôr a coberto, tan intresantes manifestazóns da arte prehistórica, de atentados como o que agora lamentamos.

LOCALIZAZÓN. — Localizábanse istas insculturas n-un outeiro chamado «O Coto do Corno» veciño a un cume onde se asenta un castro conecido pol-o «Castro do Coto de Negros», todo elo perto do lugar de Pini, na parroquia de Cedeira e bisbarra de Redondela.

É a rexión das Rías Baixas singularmente rica en manifestazóns rupestres, que teñen aparecido ata de agora, axuntadas en tres grupos principales: un de iles na ría de Arousa cas estazóns dos Ballotes, Meadelo, Cespón, Puza ancha e Axeitos; outra nas imedazóns de Pontevedra con fatos de gravuras na Caeira, Poio, Salcedo, Figueiredo, Combarro e Mogor e que se estende pol-o val do Lerez por Xeve, Tenoiro, Sacos e Campo Lameiro e a terceira perto xa do Miño con estazóns en Oia, Vilasuso e Monte de Santa Trega (1). Xeográficamente, as

(1) Vex., pr'as estazóns que se citan n-ista nota a bibliografía seguinte: **Barros Sibelo,** *Antigüedades de Galicia*, A Cruña, 1875. **J. Cabré,** *El arte rupestre en España*, Madrid, 1915; *Arte rupestre gallego-portugués*, Lisboa, 1916. *Los grabados rupestres de la Torre de Hércules (La Coruña)*, Revista de Archivos, Bibli. y Museos, Xunio, 1915. **A. Breuil,** *Les petroglyphes d'Irlande*, Revue Archeologique, XIII, 1921. **Breuil** e **Macalis-**

insculturas redondelanas de que agora imos ocuparnos, aparecen como unha prolongazón meridional do grupo pontevedrés i-estabrecen en certo modo un vencello entre il e as estazóns próisimas â foz do Miño.

DESCRIPZÓNS E PARALELISMOS. — As figuras insculturadas, eran cinco (véxase a figura) e aparecían n-unha soia peneda. A parte outa da composizón ocupábana dous sinos sin interpretazõn posibre, un de iles moi imitante ô numeral arábigo 6, e un circo c-unha coviña central e outras seis, ordeadas case simétricamente arredor de ela. Na parte inferior ollábanse unha curiosisima estilizazón humán meio incruída dentro de un circo e unha serie de cinco óvalos concéntricos c-unha coviña grande no meio, arrodeada por seis mais pequenas, e da que partía un risco radial que se incrinaba cara a direita ô traspor a liña do óvalo mais esterno.

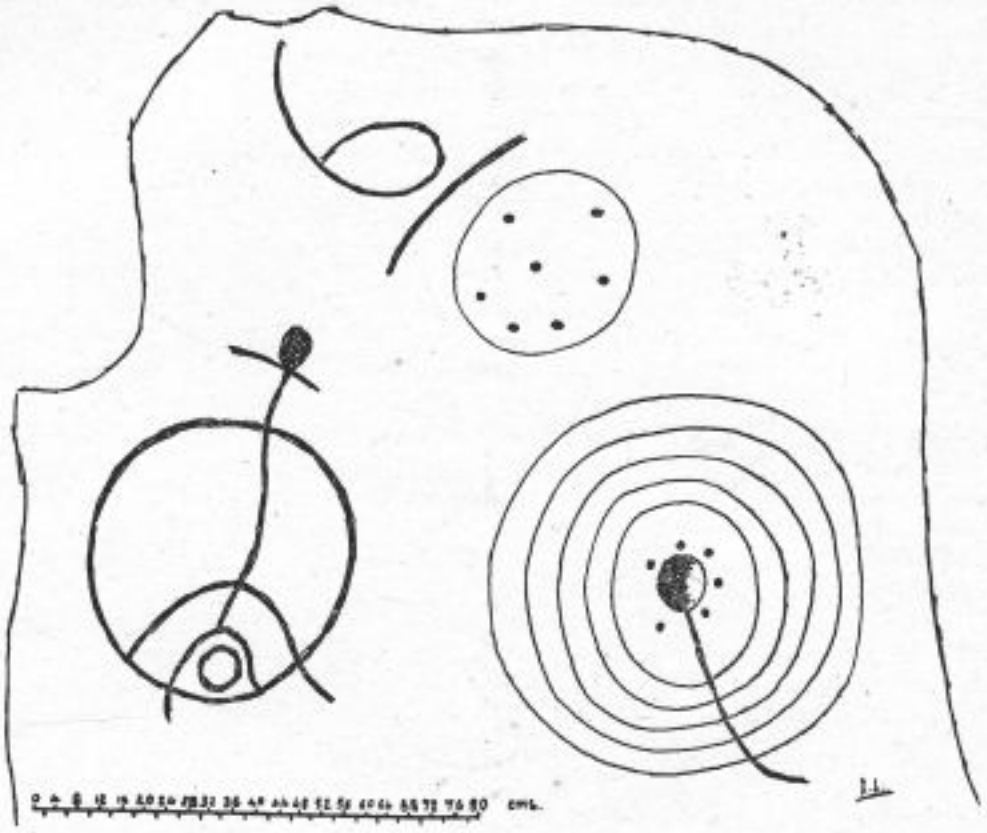

De todas istas figuras a que ofrece maor intrés e novedade é a estilizazón e compre por elo que nos deteñamos unha miga no seu esame. A cabeza háchase representada por unha coviña de forma alongada, por

ter, *A study of the chronology, of bronze age sculture in Ireland*, P. of the R. Irish Academy, XXXVI, I, 1921. **J. F. Gil y Casal**, *Sobre la identificación de las insculturas del Monte Mogor con la moneda de Cnossos*, B. de la R. A. Gallega, número 108, 1916. *Sobre insculturas rupestres en la provincia de Pontevedra*, B. de la R. A. Gallega, números 105 e 106, 1916. *Apuntes Arqueológicos*, B. de la R. Academia de la Historia, volumen LXVIII, 1916. **E. Jalhay**, *Los grabados rupestres del extremo sudoeste de Galicia*, B. C. P. M. de Orense, vol. VIII, número 167, 1926. **H. Obermaier**, *Impresiones de un viaje prehistórico por Galicia*, B. C. P. M. de Orense, vol. VII, números 148 e 149, 1923. *Die bronzezeitlichen Felsgravierungen von Nordwestspanien (Galicien)*, I. P. E. K., 1925. **S. Portela Pazos** *Insculturas rupestres*, Revista Ultreya, núm. 6, 1919. **C. de Mergelina**, *La necropoli tartesia de Antequera*, A. y M. de la S. E. de A. E. y Prehistoria, 1922. **R. Sobrino**, *Insculturas galaicas prerromanas*, Revista Ultreya, núms. 5, 6, 7 e 12, 1919. **F. Bouza Brey**, *Una estación de arte rupestre en la Ría de Arousa*, separata de «Actas y Memorias» de S. E. de A. E. y Prehistoria, 1927. **Luis Pericot**, *La civilización megalítica catalana y la cultura pirenaica*, Barcelona, 1925. **Ruy de Serpa Pinto**, *Petroglifos de Sabroso e a arte rupestre en Portugal*, revista NÓS, Xaneiro, 1929. **Florentino L. Cuevillas**, *Unha inscultura inédita de Tenoiro*. B. R. A. Gallega, 1926.

baixo da coal sain dous riscos desiguaes, maor o da esquerda que o da direita, que imitan seguramente os brazos. O corpo sinálase por unha liña lixeiramente curvada da que parten dous riscos longos, que pol-a sua posizón e xeito de caida quizais podan interpretarse como as bandas colgantes de un cinto, rematándose mais abaixo a estilizazón por dous apéndices curvos que figuran as estremidás inferiores. Dende o terzo superior do corpo e pasando pol-o remate da ezquerda da banda colgante e pol-o da perna dereita, alcóntrase a figura cinguida por un circo que presenta incruído precisamente entre os dous apéndices terminaes da mesma outro circo de pequeno diámetro. Sin que o afirmemos categóricamente coidamos posibre que o circo maor, que parez protexer a estilizazón humán deica a outura do peito, represente un escudo grande como moitos dos que se usaron en épocas prehistóricas e históricas.

Pódese crasificar ista figura, apesares das suas singularidás, entre as representazóns humáns de tipo cruciforme, que se alcontran abondosamente representadas nas artes dolménica e rupestre da Península e de fora de ela, aparecendo ben en forma de sinxelas cruces, potenzadas por veces, ben con crara indicazón das estremidás posteriores na anta galega de Axeitos, na asturián de Abamia, na catalana de Barranc e nas andaluzas de Soto e de Cueva de Menga e nas estazóns rupestres galegas da Torre de Hércules, Eira dos Mouros, Vilasuso, Oia e Urdiñeira; nas portuguesas de Monte Alto e Sabroso (Guimaraes) e Penedas das Gamelas e Talisca (Pavia); nas castelán de Canchal del Cristo (Batuecas), Castro (Soria), Orrea (Cuenca), Cabezón de la Sal (Santander) e Campilla de Quintanapoio (Burgos) e na andaluza de Aldeaquemada (Jaén), podéndose citar en rexións non peninsuares os cruciformes de algunha das pedras da Granxa de Vaux (Vendée) e os números de Clounfinlough (Irlanda).

De todas istas estilizazóns as que se paralelizan de un xeito mais aprosimado ca do Coto do Corno, son duas que se ollan na Pena do Polvorín (Torre de Hércules) e que aparecen inscritas por compreto dentro de circos, diferenzándose así e todo de aquela no potenzado dos brazos e da cabeza, na indicazón do falo, en ser por compreto recto o risco que marca o corpo i-en estar totalmente inscritas dentro dos seus respectivos circos.

A maneira de estar representada a cabeza na figura que nos ocupa, por unha coviña alongada tampouco e frecuente, sendo os meios mais comúns de representazón, un sinxelo potenzado (Torre de Hércoles) ou un circo (Eira dos Mouros), véndose soio coviñas terminaes n-algún exemprar de Vilasuso e n-outros galegos pubricados por Obermaier sin indicazón de localidade. Como características que persoalizan notabremente a estilizazón do Coto do Corno poden indicarse, a cativa lonxitude dos brazos, a curvatura do corpo, o probabre adorno de cintura e a disposizón do circo que parez protexela e no que se incruie outro circo moito mais pequeno, sendo en secuenza lexítimo o crasificala como unha variedade nova dentro do tipo cruciforme.

O circo sinxelo con coviñas no seu interior pertence a unha caste espezal de insculturas, moi enxebremente galegas que comprende unha serie de figuras, circos, eclipsoides, e outras mais irregulares que abranguen dentro do seu trazo, case sempre pechado, fatos de coviñas e que aparecen ben representados na Caeira (Pontevedra), na Pena da Forneiriña (Campo Lameiro), en Mondariz, nos Ballotes e o Meadelo (Carril), en Mogor e Salcedo (Pontevedra), en Carnés (Vimianzo) e no Outeiro das Laxes (Figueirido) e sempre en compaña de combinazóns circolares, de sinos laberínticos e algunhas veces de figuras zoomorfas esquemáticas, anque non por compreto estilizadas.

Os óvalos concéntricos, moi característicos tamén do noso rupestre, teñen un dos seus millores paralelos nos dous circos concéntricos con circo radial e coviñas no interior que se ollan n-unha das penedas do grupo dos Ballotes e presentan vivas semellanzas cas figuras mais ou menos circolares con apéndices caudaes da Laxe da Pena furada, do Lombo da costa, do Outeiro dos Campiños, de Salcedo e de Tenoiro.

OBSERVAZÓNS.—Dividiu Obermaier as insculturas galegas en dous grupos, un mais antigo en que incrui as estilizazóns humáns do tipo da do Coto do Corno, e outro mais moderno no que crasificou as combinazóns circolares semellantes âs que vimos de estudar. Xeneralmente as representazóns correspondentes a cada un dos grupos aparecen sin misturarse entre sí, mais n-algunhas ocasións asócianse na mesma peneda e case poderíamos decir que na mesma composizón. Tal ocurre na Pena Forneiriña, de Campo Lameiro onde se ven estilizazóns humáns rectangulares xuntas con animás esquemáticos; en Mogor e nos Ballotes, onde os sinos en ferradura están â beira e ata formando corpo con combinazóns de circos i-en Oia, n-unha de cuias penedas, figuras do grupo mais moderno óllanse conxuntamente con estilizazóns rectangulares. Un caso análogo ocurre no Coto do Corno co agrupamento do cruciforme cos circos con coviñas, pertencente o primeiro ô tipo mais antigo de insculturas e os segundos ô mais moderno.

Craro está que istas asociazóns, pol-o demais pouco frecuentes, poden apôrse a certas sobrevivenzas ou tamén, n-algún caso a coincidenzas fortuítas, mais é inegabre que prantean un novo probrema na interpretazón e crouoloxía do noso rupestre, cuias fases sucesivas non se dexergan ainda con crareza, cousa ben espricabre si temos en conta que o seu período de vivenza e de actividade alóngase moito e chega incruso â cultura dos Castros, como o ven amostrar a suástica do Miño insculturada n-unha pedra afrorante do Santa Trega.

FLORENTINO L. CUEVILLAS.

Ourense 2 Xaneiro 1929.

DO SÉCULO XIX

UN LATROFACCIOSO

No mes de Sant-Yago do 1849 recibía unha autoridade d'Ourense carta reservada d'un cabaleiro de Celanova. Poucas liñas d'un gran intrés pra unha galería de tipos do século derradeiro. As autoridás militares e civis da Cruña, d'Ourense, de Celanova, perdían o sono cavilando no xeito de pillar ô sonado latrofaccioso Alvarez Romero refuxiado en Portugal. Todo pendía das maquinaciós d'un confidente pois outros medios era perdel'o tempo. A carta escrita con certa emoción dí que o famoso espía despoixa de moito andar atopóu a Romero n'unha casa cerca de Valadares; rexurdiu a antiga amizade e ispiroulle â confianza «que es susceptible de inspirarse al que de todos desconfía». Estaban con Romero trece homes dos que somentes coñecéu a un fogueteiro de Pontedeva: catro d'eles figuraban persoas finas; a un de barba roxa, cadea e reló d'ouro, con catro aneles, tratabao Romero con moito respeto. Tiñan unha égoa e catro bós cabalos; o cabecilla dicía que íl non precisaba de mais faco qu'as suas pernas, e qu'eran pra xente da compañía pouco afeita a camiñar d'a pé. Dixo tamén que facía pouco estivera na Cañiza e que aixiña iría a Celanova pra facer tres mortes; a do alcalde e outros dous señores, un d'eles o qu'escribe a carta. O espía coméu, cenóu e durmíu c'aquila xentiña e o Romero ô se despediren metéulle na mán 14 reás dicíndolle que en poucos días tería novas e que lle procurase pólvora e balas. O espía debía ademais de pol-a paga, de obrar pra satisfacer algunha vinganza pois na carta dise «que le tiene ganas» ô Romero.

Pr'a historia d'iste home, d'abondo sabida, non coidamos ocioso, aportar algús datos apoiados en documentos auténticos.

Pol-o ano 47 andaba compricado c'os intentos dos montemolinistas que dende Portugal teimaban acender na Galiza a guerra calrista. O 16 de Abril a partida de Romero atacóu e roubóu a aduana de Ponte-Barxas. Por iste «desagradable suceso» o comandante militar d'Ourense salíu pr'a Entrimo; oficiou ô xefe da Guardia Civil pra que c'a sua coluna e a de Padrenda estiveran en Entrimo âs duas da noite do 23. Poil-o plan combinado en Celanova o día 20 entr'o comandante, os Xefes políticos e o Brigadier Fuentes Pita comandante da línea do centro da fronteira (vixilada en tod'a eistenseón por môr dos preparos dos calristas e pol-as alteraciós de Portugal), era entrar en Portugal, cumplindo disposiciós do Goberno, pra copar âs partidas. O Comandante militar con catro compañías de Borbón, cincoenta guardias civiles e 18 cabalos, entrou en Portugal pol-os pobos de Pereyras e Merce âs seis da mañán do 23, chegando a Castro-Leboreyro e Alcobazas onde se xuntaron c'a outra coluna mandada pol'o brigadier Fuentes que entrara por S. Gregorio. Non atoparan nada e volveron todos por San Gregorio â tardiña deixando âs autoridás portugueses ô coidado de vixilar. O cabecilla Calixto García non xuntando forzas marchárase ô Porto, namentras os partidarios con Fraga e os dous Tapias adicábanse a roubar nos pobos fronteirizos. De Romero dicíase que acougaba no santuario da Peneda; unha partida de civiles mandada pol-o comandante de Celanova reconecéu o santuario na mañán do mesmo dia sin atopar rastro. As forzas voltaron a vixilar a fronteira.

A favor da inquetude producida pol-os movementos progresistas do 48 as xentes do Romero seguiron campando pol-os seus respetos, apoiados por moita xente de todalas crases. Debeu medrar o prestixio moral do seu xefe d'un modo enorme. O 21 de Abril do 49 âs nove da noite ô mando de dazaoito ou vinte homes sorprendéu o pobo de Pontedeva collendo a catorce soldados qu'estaban aloxados en difrentes casas: o oficial con sete soldados pechados n'outra casa non s'astreveu a pelexar. Un dos latrofacciosos levaba o traxe d'un carabineiro asesinado facía poucos días. Romero puxo en libertade os soldados despoixa de grandes ofrecimentos si o seguían, e ô día seguinte, âs once e media da mañá, caíron sobre Portela collendo a sete carabineiros e levándose as fornituras. O comandante militar estránase de que estando en casa fuerte non se defenderan nin se diran conta das barbas e pelo largos dos facciosos que levaban os uniformes en Pontedeva. O comandante militar desesperábase do «escandaloso retardo de las comunicaciones: las columnas llegan a donde acaban de cometerse las fechorías y a la ventura—no hallan tan solo quien les confíe sino quien les indique ni nada conteste». Âs sete da mañán do 24, a unha legua de Celanova ond'estaba o Comandante militar roubaron e feriron ô abade de Poulo e algús veciños. Un paisano negouse a levar o parte do alcalde. Nos días seguintes operaron tres colunas de tropa e guardia civil en combinación c'outra volante portuguesa que operaba pol-a raya dende Castro Leboreyro a San Gregorio. Os xefes tiñan recomendación d'aloxarse con toda a forza xunta en casas de boa defensa. Traballaban os espías: a Castro Leboreyro foi un tal Soto que por certo, según un oficio das autoridás españolas âs portuguesas, levaba sombreiro calañés. Por fin nas auciós do 3 e 4 de Mayo foi meio desfeita a partida facéndose algús afusilamentos. Mais Romero meteuse en Portugal. Volta o confidente. No 15 de San Xohan escribe unha outa autoridade da Cruña «aprucbo el ofrecimiento de 4.000 reales hecho al confidente». O 25 de Sant-Iago aconsella «que no se desista de la empresa» e que «el *consabido* (o espía) tenga fé en nuestras promesas». O 3 de Abril do 50 manda que se lle pague unha onza d'ouro cada mes e «no mas porque se duermen ganando tan sin trabajo». Ós poucos días foi preso Romero e fíxose a estradición sendo levado â Cruña e xuzgado militarmente. As autoridás locales pediron que a execución se fixera en Celanova. Romero, en mula, con boa escolta e acompañado pol-o verdugo, salíu da Cruña na madrugada do 8 de San Xohan: dende Sant-Iago levado en litera pois «va mas seguro e se evita el oleaje de gente curiosa». Moltipricouse a vixilancia: o tablado debía estar

disposto o día 12. Poucas veces se víu tanta xente en Celanova; ainda hai vellos qu'a lembran. Romero estivo sereo e forte: según algunhas versiós falóu arrepentido poñendo seu caso como exempro, e dixo qu'il roubara de neno unhas agullas e desd'entón foi caendo no vicio. Os gastos da execución rubiron a 1.561 reás. Os feitos de Romero e o roubo das Médulas apaixoaban ô púbrico moito mais que a loita dos partidos políticos. Pra chegar ô coñecemento da historia psicolóxica da nosa Terra compre xuntar todol-os feitos miudos mais eispresivos qu'os acugulados nas historias xenerales.

R. OTERO PEDRAYO.

AS INDUSTRIAS LÍTICAS d'A GUARDIA

NOVAS ESTAZÓNS

por MANUEL F. COSTAS

A Guardia é hastra hoxe, pol-o número das suas estazóns e pol-a cuantía do material lítico que conteñen, o mais importante centro da civilizazón chamada *Asturiense*.

Os achádegos de seixos lascados repitense por todas partes i-alcanzan proporzóns insospeitadas.

A primeira estazón foi descoberta pol-o P. Cruz, do Colexo de Jesuitas de Camposancos i-estudada pol-o distinguido arqueólogo portugués Joaquín Fontes en Setembro de 1924 (1).

Está situado no lugar de Sáa, termo d'A Guardia n-unha corredoira que vai da estrada d'A Guardia ô Pasaxe, â estrada de Camposancos. (fig. 1.ª)

O Sr. Fontes considera o utillaxe recollido *cheleo-acheulense*, pol-a sua semellanza co-as pezas d-istes niveis do paleolítico inferior, e supon que algunha tribu viviu alí no caternario antigo e seus utensilios foron enterrados nos aluvións do Miño. (2)

Sin atrevernos a sentar afirmazóns sobre tal estremo, porque carecemos de autoridade e de competencia, cómpreme, non embargantes, manifestar que os utensilios descritos pol-o Dr. Fontes óllanse repetidos, en maor ou menor proporzón, en todal-as estazóns d'A Guardia, as que hastra agora están calificadas de *Asturienses* pol-a morfoloxía dos seus tipos.

Isto obríganos a coidar que a estazón de Sáa é unha estazón mais *Asturiense*, ô ar libre, ou baixo unha moderna capa de terra vexetal, pois de estar nas terrazas do *Caternario*, como supón o ilustre autor de «O homen fósil en Portugal» había que ademitir duas civilizazóns separadas pol-o inmenso espazo da edade caternaria, e conservando identidade na sua tipoloxía.

Percisamente antr-as pezas mais abondosas n-ista suposta industria *chelense* están os *coups-de-poing* como os representados nas figuras 1, 5 e 9 do citado traballo, verdadeiros machados de mán, moi abondosas, â sua vez, na citania do Trega, pois a mais das moitas alí recollidas que se conservan no intresante museu que n'A Guardia ten a nunca ben gabada sociedade «Pro Monte», quedan sin recoller unha gran cantidade d-elas que se poden ver dentro e fora das casotas circulares, nos camiños da citania e inda en logares ônde non chegaron as escavazóns.

Isto demostra a sua coexistenza cô *posthallstáttico* romanizado do Trega, onde, antre outros usos, poido ter o de labrar as pe-

---

(1) *Fontes*—«Estação paleolitica de Camposancos» Broteria volume 1.—Fasc 1.—1925. Traducida ô castelán por J. Domínguez Fontela.—Número 160 do Boletín da Comisión de Moimentos de Ourens, ano 1925.

(2) *Fontes*—Id. id. páx. 9.

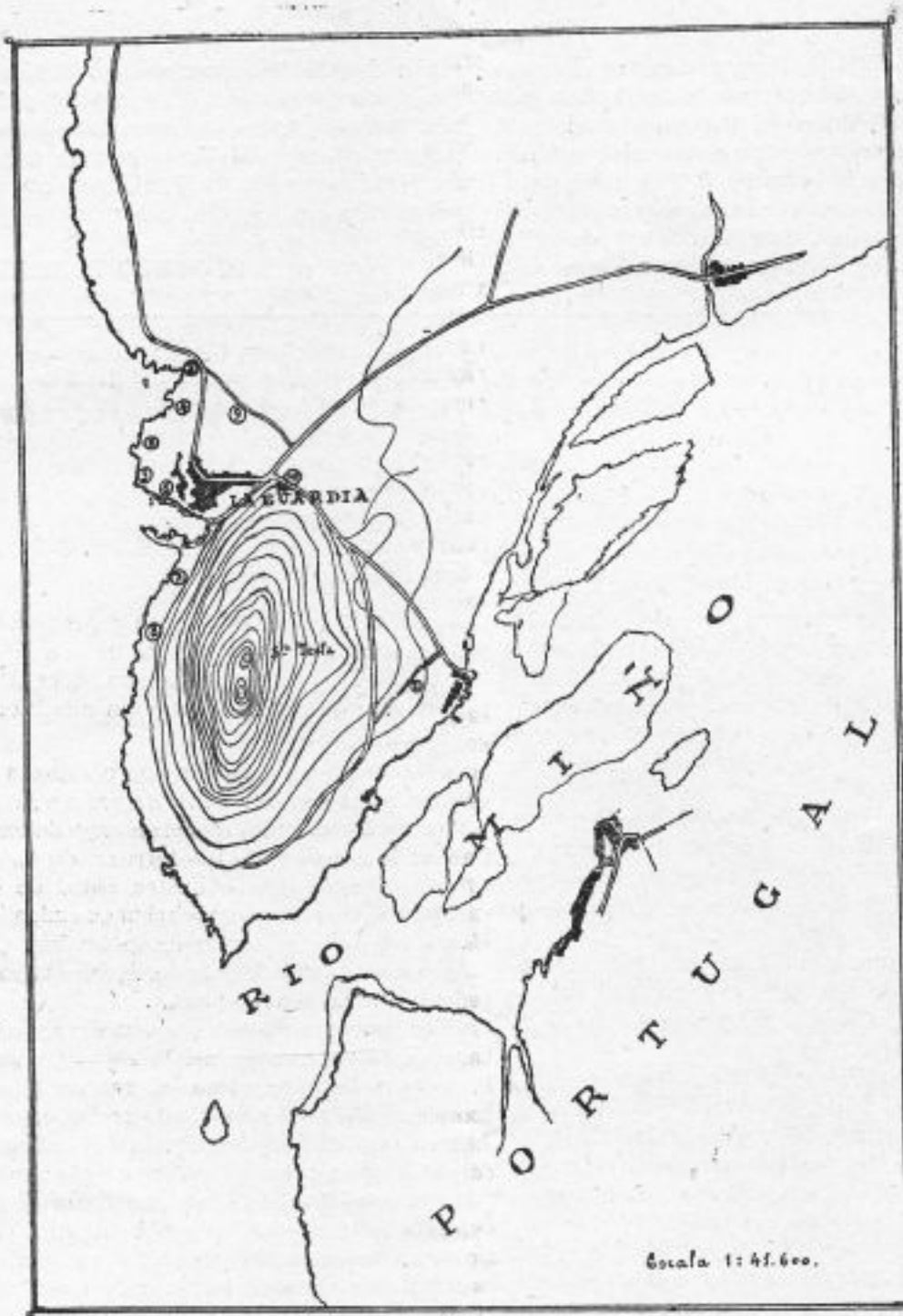

Fig.ª 1ª

① Lugar de Saa (Fontes)
② Os Muiños (R. Baliñas)
③ Area Grande
④ Pedorepito
⑤ Casa de Baños
⑥ Alborantáo
⑦ Morea
⑧ Cafarea de Silva
⑨ Sete Campiños
⑩ Hospital

dras, como supón con fundamento o culto prehistoriador guardés D. Xulián López. (1)

Non hai duda que a talla d'istas pedras é moi primitiva e a sua técnica lembra a do *cheleo-achenlense,* mais ante os feitos non vexo o medio d-armonizar as duas opinións.

Ô ilustre arqueólogo P. Eugenio Jalhay do Colexo de Camposancos (2) débese o conocimento d-outra estazón, n-un camiño que leva ô castro de Cividáns, chamado «Sete Camiños»; (fig. 1) e iste mesmo infatigable investigador describíu (3) a mais importante estazón do *Asturiense* hastra alí conocida, que foi descoberta na beiramar d'A Guardia, no lugar dos Muiños, pol-o P. Luisier da Compañía de Jesús.

O material lítico suministrado supera, en número de pezas ô da estazón de Ancora, tan maxistralmente estudada pol-o arqueólogo portugués Sr. Serpa Pinto. (4)

O P. Jalhay localiza ista estazón no espazo de costas comprendido antre as puntas de Maxaracas e S. Sebastián, o que lle fai matinar un campamento alí establecido, ou nas veciñanzas, mais nós que recorrimos de vagar os alredores d'A Guardia, verificamos que non se trata d-un depósito, sinón d-un taller que se estende por toda a beiramar hastra onde chegaron nosas pesquisas, pois en todas partes onde hai seixos, hai material lítico.

O home *Asturiense* viviu, pois, todo ô longo das costas (ô menos das costas hastra hoxe esploradas), alimentándose de peixes e mariscos, é deixou n-elas o rasto do seu paso.

AS NOVAS ESTAZÓNS

Consecoente co-iste criterio e matinando que onde houbese seixos de coarcita tiña de haber utillaxe *asturiense,* dirixínme este vrán â praia de *Area Grande,* na Guardia' que é un inmenso seixal, e non foron defraudados os meus cálculos.

Alí estaba o mais grande depósito hastra hoxe conocido de seixos lascados.

Area Grande é unha ensenada situada mais de dous Kms. ô N. d'A Guardia, que forma unha estesa praia, moi frecuentada no vrán. A parte mais próusima ô mar é un areal de areas grosas que lle deu nome. A seguir ven unha camada de seixos que se estende todo ô longo da praia c-unha anchura de 4 a 6 metros e un espesor variable.

Ista enorme cantidá de seixos contén un número incalculable de úteis tallados pol-o home, ben que gran parte d-iles están inutilizados ou rolados pol-o contínuo movimento do mar.

Non é doado calcular o número de pezas que hai n-ista estazón nin fixar o seu porcentaxe, porque non é tarea d-un home nin d-un día.

Os uteis, moi variados, consisten en *picos, raspadores, fendedores, percutores, poutadores* (pesos de rede) e outras pezas de formas indefinidas que parecen mais ben de construzón defectuosa.

A mais de ista gran estazón, achamos outras varias en diversos logares da costa, non siñalados hastra agora, o que fai d-ista bisbarra un grande centro industrial do *Asturiense.*

As mais importantes son: *Fedorento* (Véxase pra todas a fig. 1); *Matadeiro* que se estende dende o Matadeiro hastra a Casa de baños, a seguir da estazón dos Muíños do P. Jalhay. *Aldramán* con pouco utillaxe; dominan as *poutadas* pra redes e pra liña. Aquí atopei un intresante raspador discoidal, hoxe no museu de Pro Monte (fig. 13).

Na *Ribeira* hai algún material, mais moi averiado pol-o mar e pol-as *gamelas* (barcos sin quilla) que todol-os días retiran do mar os pescadores rolando pol-os pelouros.

Na *Morea* hai *poutadas* e raspadores.

A *Cetárea de Silva* é unha estazón curiosa; apenas aparez outro utillaxe que *machados de abano* (1) que son os mesmos *coups*

(1) Julián López—«La citania de Santa Tecla», ano 1927.

(2) *P. Eugenio Jalhay*—«El Asturiense en Galicia»—Número 165 do Boletín da Comisión provincial de Moimentos de Ourens.

(3) Id. id.—«Estação Asturiense de La Guardia». Broteria Fascículo II de 1928.

(4) R. de Serpa Pinto—«O Asturiense en Portugal». Separata do Fascículo 1 Vol. IV dos «Trabalhos da Sociedade portuguesa de Antropología e Etnología».

Os Jesuítas do Colexo de Camposancos teñen no seu Museu ô redor de 300 pezas procedentes da estazón dos *Muiños;* no Museu de *Pro Monte* contei hastra 117; foron recollidos éste vran con destino a museus e coleuzóns particulares unha boa cantidá d-instrumentos, e inda quedan moitos sin recoller, anque gran parte d-eles rolados pol-o mar.

(1) Coido que o sabio P. Jalhay chama así—*machados de leque*— istos instrumentos, nome que me parez o mais apropiado.

de poing de Fontes. Alí contei hastra 30 machados todos grandes i-algúns d-un peso aproisimado de dous kilogramos.

Non seguín miñas investigazóns mais ô Sul. Pol-o Norte non pasei d'Area Grande, mais un día baixei â beiramar perto de Portucelos—onde o P. Jalhay xa siñalara achádegos (1)—i-atopei algún material cativo. Non poiden seguir buscando porque na estrada estaban â miña espera, i-o sol xa se tiña posto. Abondaba asegurarme que o material lítico seguía por tod-a costa brava. Convén adevertir que eu inda non conocía o dito traballo do P. Jalhay.

Despois achei pedras lascadas perto de Salcidos. Na estrada do Pasaxe (xa o indicou o Sr. Fontes) (1) hai-nas abondantes ás duas beiras.

(Continuará).

(1) E. Jalhay.—«A Estação Asturiense de La Guardia»—Broteria, tomo II, 1928.

(1) Fontes.—Obra e traballo citado.

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

ROMANCE

Érase a filla d-un Rei
moi devota de María
que tres Rosarios rezaba
e todos tres cada día.
O primeiro de mañán
o segundo tras comida
o terceiro pol-a noite
cando todos xa dormían.
Rezando estaba unha ves
chégase a Madre diviña
e dille: ¿Qué fás devota?
¿que estás facendo infantiña?
—Señora rezo o Rosario
da nosa Reina diviña.
—Infanta vente conmigo
a unha longa romaría
—Antes licencia pedir
vou a quen lle debo a vida.
Marchóuse de sala en sala
e de cociña en cociña
hasta a cámara mais alta
por onde o bon Rei dormía.
—Esperte, meu pai, lle dixo
que trayo grande noticia
pois dentro d-este palacio
espera a Reina diviña
e quere vaya con ela
a unha longa romaría.
—Entonces os meus palacios
pra mín soilo sobrarían.
—Ôs probes darllos, señor,
En ben llo consellaría.
Por te levar quen te leva
vaite con Dios miña filla.
. . . . . .
Fóronse ô monte Calvario
onde Cristo tal sofrira
ond'a cobra asubiaba
e a serpente respondía.
Ô que chegaron alí
dixo a Señora diviña
—Infanta aquí pasarás
sete anos mais un día;
mandareiche por un anxel
a fartura que cumprira
e por a branquiña pomba
moi cobizosa bebida.
Así que pasou o tempo
volveu a Virxe María
e preguntoulle surrindo
—¿Como, che foi, miña amiga?
—Foime ben, gracias a Dios
e â Reina que me sostiña.
—Tres estadiños ch'ofrezo
de todos a milloría.
Se queres o de casada
marido tés enseguida.
Se queres entrar de monxa
convento che busco axiña.
Se queres rubir ô ceo
a man che dará María.
—Casada non quero ser
nin en convento acollida.
Eu quero rubir ô ceo
que non vexo millor vida.
. . . . . .

Tocan as campás, bon Rei
e ben tocan de alegría
por aquela vosa infanta
que para o Ceo camiña.

NOTA.—No mes de San Xoan de 1898 o ilustre Alfredo Brañas recolleitaba materiás pra unha Historia da Literatura Galega que había ter de seis a sete volumes de 400 páxinas cada ún, escomenzando pol-a época céltica. En carta a Marcial Valladares espoñía o seu pensamento, e pedíalle o favorecese tomándolle todo canto tivese a mán referinte á Ulla. Valladares xa vello de 77 anos, mais traballador de cote e cheo de vountade mandoulle a Alfredo Brañas un feixe de notas, antr-as que está o Romance que agora se pubrica e que non sabemos si aínda está inédito.

Qué foi de todo o material que Brañas debeu xuntar e pra o que se valeu dos Párrocos, maestros, etc.?

O Romance foi recolleito d-unha labrega de Moalde (Silleda) que aínda fai poucos anos morreu. De xeito popular vese n-el a mistura erudita e sobre de todo a infruenza eclesiástica tan do noso arte popular.

A. Lousada Diéguez.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

BANQUETE Ô RISCO.

N'Ourense celebrouse un banquete en honra de Vicente Risco pol-o seu ingreso na Academia Galega e a pubricación do ademirabre libro «Metodología de la Historia» qu'está sendo cada día mais apreciado nos circos universitarios e inteleituás. Xuntáronse moitos amigos e ademiradores do noso Vicente, persoas de todal-as opiniós e partidos desexosas de testimoniaren a sua simpatía ô noso Direitor, e recibíronse gran número de cartas e telegramas. D. Xoaquín Nuñez de Couto ofreceu o agasallo elocuentemente. Blanco Amor leéu unhas ademirabres coartillas de fonda emoceón e belida forma evocando entr'outras cousas atinadas a infruenza fundamental de Vicente Risco nas rutas da mocidade e no rexurdimento de Galiza, e Antonio García úns inxeniosos versos recibidos con aplausos. Risco díu as gracias en verbas sinxelas e sentidas. O comedor do Hotel de Roma sentíu decorrer algunhas horas da incomparabre alegría ourensán.

SEMANA PORTUGUESA EN GALIZA.

Percorreron Galiza, acollidos en todos lados co-a meirande cordialidade e entusiasmo, os enviados do *Diario de Noticias* de Lisboa, Sres. Antonio Ferro, Alfredo Pedro Guisado, Guerra Pais e Carrera, pra orgaizaren a Semana Portuguesa que se ha facer pra o mes de Setembro que ven.

Antonio Ferro, direitor da Seizón portuguesa de *La Gaceta literaria* de Madrí, é un dos mais coñecidos antre os escritores que en Portugal sosteñen o movemento de modernidade literaria e artísteca, e un dos que levan por novos vieiros o jornalismo portugués. Alfredo Pedro Guisado, galego d'ascendenza é o ben coñecido autor d'un libro de versos na nosa fala: *Xente da aldea*. Guerra Pais dirixe a revista *Arte Peninsular*, pubricazón ilustrada hispano-portuguesa. Carrera é un galego que hai tempo vive en Lisboa, adicado a empresas de intertroque e espallamento editorial e xornalísteco.

Estiveron os distintos viaxeiros en Vigo, Santiago e a Cruña, onde deron intresantísemas confrencias e deixaron costituídos comités pra a orgaizazón da Semana Portuguesa, integrados por representantes da imprensa, da inteleitualidade, do comercio e do elemento oficial.

De volta, Ferro, Guerra Pais e Carrera estiveron unha hora n-Ourense, onde os direitivos de NÓS tiveron o pracer de parolar un pouco co-iles, ofercéndolles toda a sua antusiástica axuda, e deixando tamén un comité costituído.

Prácenos moito salientar iste feito, e siñalarmos o bó camiño que leva a fermosa ideia do *Diario de Noticias*, a quen NÓS reitera eiqui un garimoso saúdo.

HOMAXE A XAVIER PRADO.

Celebrouse n-Ourense o orgaizado pol-o Coro «De Ruada»: un xantar con mais de cen asistentes no xardín do Hespital novo, con moito antusiasmo e moitos brindis, cantándose ao final o Himno galego. Manifestouse asina a ademirazón e cariño que os seus peisanos teñen ao noso benquerido amigo e colaborador.

UN NOVO TRABALLO DE D. MARCELO MACÍAS.

O *Boletín de la Real Academia Española* correspondente ô Febreiro d'iste ano, pubrica un notabre estudo filolóxico do insine mestre D. Marcelo Macías. Trata d'unha escritura do ano 938 otorgada pol-os condes D. Gutierre e doña Ilduara confirmada pol-o seu fillo San Rosendo e gardado no Arquivo da Catedral d'Ourense. D. Marcelo conside-

ra dita escritura «como la más importante de las hoy conocidas en España, para documentar nuestro romance preliterario» estudando entre os seus vulgarismos os casos de sonorización, os nomes propios (14) rematados en *u* e as formas de vacilación vocálica tan caraiterístecos do galego. NÓS comprácese en adicar a D. Marcelo seu tributo d'ademiraceón e respeto.

NOTAS DE PORTUGAL.

A Academia das Sciencias de Lisboa, que iste ano vai celebrar o cumprir século e meio de vida, proponse tamén intensifical-a sua laboura, continuando as suas edizóns, antre elas as de *Inéditos da Historia Portuguesa, Documentos das Chancelarias reais* e dos *Portugaliae Monumenta historica*, elaborando un *Diccionario da Lingua Portuguesa* e reimprentando as obras do cosmógrafo Pedro Nunes.

——

GRACIAS aos esforzos do Dr. Rodrigo de Sá Nogueira, vaise pubricar unha revista filolóxica: *A lingua portuguesa*, de fascículos mensuás de a 32 páxinas pol-o menos.

——

LIBROS a saír: Raul Proença, *Para um Evangelho duma Acção idealista no Mundo real;* Luis Simões Raposo, *Reflexões sôbre a Universidade de Évora;* João Lúcio de Azevedo, *Épocas de Portugal económico;* Brito Camacho, *Contos;* Ladislau Batalha, *Contos intimos;* Afonso do Paço, *Cartas ds Madrinhas de Guerra;* Vieira de Almeida, *Bel;* Severo Portela, *Romances religiosos da Beira;* Antonio Sergio, *Ensaios* (2.° vol.)

——

LIBROS novos: Antero de Figueiredo, *O Ultimo olhar de Jesus* (novela); Visconde de Vila Moura, *Entre Mortos* (novela).

——

O *Diario de Noticias* de Lisboa, que tanta campaña ven facendo a prol da Semán Portuguesa en Gallza, adicou un número estraordinario da sua edizón semanal ilustrada, á colonia galega de Lisboa.

Antre os moitos retratos que trai de persoalidades da dita colonia oú de destacados portugueses fillos de galegos, atopamos os do pintor Vellozo Salgado, e dos nosos amigos o poeta Alfredo Pedro Guisado e o pintor Varela Aldemira.

Artigos de Alejo Carrera, Feliciano Santos; versos de Martínez Salazar, Marqués de Figueroa, Rosalía Castro, Curros Enríquez, Alfredo Pedro Guisado, Ramón Cabanillas; vistas de Santiago e a Cruña.

LETRAS D'AFORA

TAINE E MAUROIS

MONTESQUIEU, Voltaire, Chateaubriand descobriron cada un unha Inglaterra. H. Taine (1861 e 1871) sinalaba ouxetivamente: unha costitución liberal que chama á política todal-as persoalidades superiores, a forte educación do caráute e unha masa incomparábele, de riqueza. A. Maurois sempre foi curioso da realidade ingresa. Escribíu «*Os Silenzos do coronel Brambley*» a vida de Shelley, e outros libros criados no trato e na esprencia do esprito británico. No colexio da Trinity de Cambridge o decano bendecía a mesa. Iste decano era sir Joseph Thompson un dos grandes guias da cencia moderna. A Maurois encantáballe o ritmo antergo e asosegado do vivir, os grandes arboredos centearios, a confianza e a solideza. Agora veu do Surrey e de Londres un pouquichiño tristeiro. Somentes na supreficie. Vendéronse moitos pazos antergos pra almacés, hai greas de folguistas, e unha mocedade que xa dubida do caraute representado por Kipling. A loita pol-o primado económico, a orgaización dos Dominions, o terceiro partido laborista, son crisis perigosas. Mais tamén é certo que Mac Donald falaba emozoado da saúde de El Rei, que a riqueza está millor repartida e toda a mocedade traballa, que os homes de Estado aínda dispoñen de verdecentes e socegados parques pr'as vacacións, que Kipling dí dos novos anarquizantes: «está ben qu'os mozos s'atopen a sí mesmos». Aínda se pode beber un vasiño de Porto pol-a solideza do xenio inglés.

O MELRO NO POMAR.

O merlo viste fatelo mouro de *clerc* e com'un Renán fuxido do Seminario canta c'as primeiras follateiras novas. Namentral-as ponlas seguían indifrentes e núas baixo o sol do Febreiro, o melro andaba a saltiños, esculcando e agardando. Agora na yalba mollada canta a espranza das pereiras frolescidas. Xa o cuco ensaiou seu óboe de Weber nas quebradas fondas e o reiseñol quere embarcar seu canto na barca portu-

guesa dos cornos do crecente de Marzal. N'hai literatura vidal sin paxaros que aniñen na frouma dos versos ou boten sobr'as prosas un tremor d'azas fuxitivas. Todo Rousseau está na anduriña das «*Charmettes*». Berlín fíxose ibseniano por ollar os ánades do norte—sol da meia noite verde do mar de Nordes Riöld, deslumeamento de icebergs—nos lagos do Tiergarten. Entr'as cidades do sul foi a Barcelona de Maragall e Rusiñol a que ofreceu unha rua ôs paxaros. Mr. Jacques Delamain pasou moitos días no bosque francés de Gardépée estudando a socioloxía dos Aires. Quizais discípulo de Mr. Tarde, deixa toda sistemática da escola e quer saben «Pourquoi les oiseaux chantent». Mr. Jacques Delamain telegrafía as emigraciós dos paxaros aos grandes diarios de Londres. Ouserva como o artista morre c'o esprito de rebaño poil-o pinzon—amigo da montana de Ribas de Sil—soilo canta despois de separarse da banda dos compañeiros. O combate imperial dos machos váise facendo un rito e xa non é sanguento como n'outro tempo. Prantea sin pre ensiós a dimensión *tempo* no vivir das tribus azadas. Un fermoso libro pra lêr, ôs anaquiños, no xardín do pazo. Un libro parente d'os que outro home bó e campesio, Fabre, adicóu ôs irmans inseitos.

POL-O VELLO SOUTO EUROPEO.

Sempre teñen novidade os grandes árbores do pensamento. Hastra âs veces descóbrense nos castiñeiros mais amados follatos novos. Pubricáronse n-istes meses algús inéditos. Un, de Goethe. Son páxinas sobr'a natureza nas que asegún o propio Goethe iníciase—«unha especie de panteísmo que quixera eispricar ôs fenómenos do Universo pol-a presenza d'un ser desconecibele, ausoluto, que se contradí a sí mesmo con humor e cuia aitividade podería figurar somentes un xogo a quen fixera d'ela un grave ouxeto de conocimento». Citaremos somentes tres aforismos.

«No seu cume puxo ô amor. Soilo se deixa achegar pol-o amor. Pón abismos entre todol-os seres e todol-os seres quérense xuntar. Isolouno todo pra xuntalo todo. C'uns poucos tragos da copa do amor recompensa as doores d'unha vida enteira».

«Ela tróuxome; ela me dirá a saída. Entrégome a ela. Que me garde no seu poder. Ela non condenará a sua obra. Eu non falei d'ela. Non, poil-a verdade e a mentira foron pronunciadas por ela mesma. Pra ela tod'a culpa e tod'a groria». Goethe referíndose a istas palabras hastra agora non pubricadas dí n'unha carta:—«O compremento é a idea dos dous principios motores da Natureza: polaridade e imensificación, apricábeles os dous â materia asegún a consideramos baixo o ángulo da sua materialidade ou da sua espirtoalidade. No primeiro caso ela non é mais que atraición e repulsión; no segundo é costante arela car'a outra cousa mais outa. Mais com'a materia non pode eisistir nin obrar sin esprito, coma tampouco o esprito sin a materia, a materia é tamén capaz d'un grado maor d'intensidade e o esprito non deixa d'exercere unha atraición e unha repulsión; paralelamente, aquil soilo pode pensar, pois separou pra xuntar, e xunta d'abondo pra de novo poder separar». Outro enorme europeo, Diderot, voltará â moda c'a saída das cartas qu'escribíu â muller amada, Sofía Volland. Axudarán, sin dúbida, a comprendere aquil vivir inquedo, sempre curioso e apaixoado e a obra múltipre distante da disciprinada especialidade. Hoxe, o filósofo ideal precisaría chegar ôs cento corenta anos—privilexio cicáis soilo reservado a algún turco sensoal—pra estabrecer ideas xenerales despoixa d'un fondo coñecemento das ciencias-isa Física que tod'o mais saben dúcia e meia d'europeos—A. N. R. F. pubrica unha das cartas: francés sólido e rabelesiano cando marmura cousas de salón; un grande amor d'home maduro, moita gala d'amizades. Foi a época dos tempros â amizade: redondos, colunata, sentenza platónica. Os homes de letras eran xa un partido. — «Grim é tan desgrazado com'as pedras. Afoga sua door no curazón. Perde a saúde. Váise volvendo ceguiño... Chegóu ô campo da Briche (*cher* M.ª d'Epinay): con que lediza nos abrazamos. Eu biquei, non teñades celos, sí, coma si foran os vosos, eu biquei cen veces istes ollos tan fermosos n'os qu'eu atopaba dinantes a severidade do ceo, e que aixiña morrerán». Cumpre leer istas cartas paralelamente a algunhas páxinas das «*Confesiós*» unha serán mollada do Abril, na casa, con moitos folgos pra pensar un tempo d'orixes da sensibilidade moderna.

O TRUNFO DA XEOMETRÍA.

Luc Durtain escribe a sua curta novela rusa. Millor, un sufinco pra eisaltar puntos de vista. O héroe, un rico—despoixa purificado pol a revolución—fai a pelerinaxe de Exipto. As pirámides, os obeliscos, etcétera fánlle sentír a presenza do «home moderno, aitivo e lóxico... xa o principio d'ista civilización ocidental, tan confiada». A mesma ideia de Wörringer: nada de misterio; Egipto os E. E. U. U. da Antiguidade. Mais o deserto sempre foi mal conselleiro. Esquematiza desmasiado. E agora parece

que n'outro tempo, o tempo do Rey Serpente, o deserto d'hoxe era torrón ben amolecido pol-as chuvias, con verdecentes fondas de arboredos e colleitas. Preto do oasis de Kufra os eisproradores estudaron un cocodrilo nilótico, pequeniño e dexenerado, cheo de sabencia e d'un aspeuto tan literario como a Atlantida de Pierre Benoît.

PSICOLOXÍA E METAFÍSICA.

Iste libro «*Les puissances de l'abstraction*» de F. Paulhau, honra a nova filosofía francesa. Non se contenta con especializar na psicoloxía: tira d'ela eispricaciós do mundo. Entre moitas unha fermosa teoría da obra de arte: non é somentes unidade formal sinón unha totalidade de conteñido no que a vida soilo proporciona fragmentos, pôndo ô esprito toda a virtualidade. Teoría parella da esposta por Ramuz nos «*Remarques*» (4 caderno): o novelista difícil dí que na obra d'arte n'hai dificuldades de natureza, nin de elaboración e preparación. Soilo valen as cousas que viven no esprito do autor. Cand'un autor fala das dificultades vencidas pódese pensar que é un autor que deixou de sélo.

LIBROS

ELEMENTOS DE METODOLOGÍA DE LA HISTORIA
por Vicente Risco, un volume de 238 páxinas e un epilogo, A Cruña, NÓS 1928

Non somos nós os chamados a facer a críteca do libro derradeiro de Risco. Il soilo, váise abrindo camiño en todol-os circos culturás interesados nos probremas da Historia; il soilo, ceibe pol-o mundo dí quen é.

Unha grande parte da laboura profesoral do autor, e as suas fortes meditaciós encol do tema orgaizanse n'iste libro onde n'hai liña que non conteña unha enseñanza. Preciso, enteirado, vigoroso, certeiro, sin entripados de pallabarro nin xeneralizaciós inuteis, o libro de Risco podería ser, escrito en alemán un ademirabre «Grundris» da materia, escrito pol-o Risco, tén, ademais, un sintético desenrolo de moitos probemas que fuxen da sinxeleza do tídoo. O autor non se reduce a escoller e artellar, sinón que recreando a materia préstalle o valor da persoalidade esprimentada e orixinal.

Querendo ser un libro d'enseño pr'os estudantes das normales será aixiña un libro de cabeceira pra tod'a caste d'estudiosos. Pois ademais de ensinar con tino, preciseon, modernidade e outa concencea escrupulosa, franquea moitas portas ô pensamento e a investigaceón. Será por moitos anos un libro cráseco na enseñanza. Os estudantes da Universidade poden confiarse n'il coma n'un mestre seguro. Todol-os leutores atoparán, úns iniceaceón espertadora de vocacións, outros confirmaceón e renovaceón dos seus puntos de vista, todos un amigo e un compañeiro ô que é preciso acodir pois aforra a precura de mil cousas dispersas en outros libros i-en poucas tan compretamente tratadas. Non dicimos outra palabra d'il pois pra criticalo coma mereze somentes hai un camiño: citar todol-os capídoos e dar unha ideia d'eles, cousas que nin quer a modestía do autor nin o consinte o espaceo.

O libro limpamente editado por NÓS, con formato e tipo europeio vai procramando por todol-os escaparates da terra e de fora d'ela a maxistral valor do Risco. Embora â inteleitualidade e pr'o autor unha aperta de todo corazón.

R. O. P.

EL PAZO DE LEBRE, por ALVARO DE LAS CASAS, Madrid, C.ª Ibero-Americana de Publicaciones, 1929.

ALVARO de las Casas é un home d'unha aitividade pouco común. Non somentes dirixe con acerto a Biblioteca de Estudios Gallegos, que pubrica a «Compañía iberoamericana de publicaciones», e que ven de sacar o seu terceiro volume, do que no seu día nos ocuparemos, senon que ademais do labor docente, ainda lle queda tempo pra escribir libros que veñen un atrás do outro, con poucos intervalos, e sobre ben variados asuntos. Dos derradeiros, *Dos días en Orense* e *Antología de la lírica gallega*, xa teñen coñecencia os lectores de *NÓS*. Agora é unha novela o que nos oferce: *El pazo de Lebre*, e non ha tardar moito en sair, na editorial *NÓS* unha obra de teatro poético: *A morte de Lord Stailler*.

El pazo de Lebre é unha novela de acción, na que se evoca a vida de Galiza, de España e de Portugal a mediados do século XIX. Relátase n-ela, con gran variedade de esceas e de ambentes, pintados e descritos c'unha particular estilizazón o tráxico fado d'un fidalgo galego, Don Fernando de Sotomayor, a quen un drama familiar desfai a vida, deica entón adicada â azarosa política da España d'aquil tempo, na que todos eran trunfos pra il, namentras o seu pai, retirado n-un vello pazo da montana d'Ourense, adica seu esforzo a soster o rango e a honra da casa, cuias tradiciós venera con culto de verdadeiro señor.

Ademais d'esta historia, referida con sobria intensidade, hai na novela de Alvaro de las Casas o interés pintoresco dos viaxes, das esceas, da intervenzón de moitos persoaxes coñecidos da política, das letras e da sociedade d'aquil tempo, o qual todo está tratado n-un estilo familiar e corrente, que fai a novela accesíbele a toda caste de lectores.

MONIFATES (teatro), FARSADAS (teatro) COXEGAS E MOXETES, por XAVIER PRADO (LAMEIRO), Orense, 1928.

UNHA coleición das obras de teatro de Xavier Prado era cousa que todos agardabamos. A demanda d'elas era grande; onde queira que un agrupamento d'afeizoados â escea quería facer algo de teatro galego, o pirmeiro que buscaba era de cote unha obra do Lameiro. E as obras do Lameiro, despoixas de percorreren trunfalmente os teatros de Galiza e moitos d'afora, ficaban inéditas ou circulaban en copias manuscritas. Agora por fin, xa as temos imprentadas en dous volumes de mais de duascentas páxinas cada un.

O primeiro, *Monifates*, contén: *Almas sinxelas*, *Tratos*, *Luís de Castromouro*, *A retirada de Napoleón*, *Todo ten goberno*, *Un home de sorte* e *O cego d'a Xestosa*. No segundo, *Farsadas*, atopamos: *Os trasacordos de Mingos*, *Soledá*, *Vida Vilenga*, *Marta*, *N-a corredoira*, *Estebiño* e *Marzadas*. Obras humorísticas, obras satíricas, obras sentimentás, todas elas ouservadas na realidade da vida, c'un don especial que ten o Lameiro pra ver as cousas qu'il quer ouservar. As preciosas calidades de realismo, humorismo fino, fonda coñecencia da psicoloxía labrega, da espresión aldeán, da língoa e dos seus recursos, a bondadosa comprensión do pobo, a gracia natural, o doce sentimento que fan do Xavier Prado o noso millor escritor costumbrista d'hoxe en día, áchanse ainda avaliadas, cando escribe pr'o teatro, pol-o ben que se decata das posibilidás actuales da escea galega e o ben que se sabe adaptar a elas. O Lameiro pensa que «non pode haber mais teatro netamente galego que o teatro do agro y-o hestórico», cousa que —apesares de seren tamén os camiños que leva o teatro irlandés moderno—pode ser discutida, mais que algo de razón debe ter, próbano os ésitos que leva tido, próbao o ben que atinou cos gustos do noso púbrico, e sabido é que no teatro, o púbrico é o que manda. Ademais, o Lameiro non lle pide ô teatro galego mais do que hoxe pode realmente dar, e por iso todal-as suas obras son de doada realizazón na escea.

Cóxegas e Moxetes é unha nova coleizón de poesías—algunha d'elas fora xa pubricada en NÓS—que fan boa compaña âs de *A carón do Lume*, do que a segunda edizón vai tamén aparecer aixiña. O parentesco literario do Lameiro con Lamas Carvaxal é cousa que xa se ten feito notar moitas veces. É inevitábele a lembranza, anque somentes co Carvaxal costumbrista, descriptivo. Non acontez igual no puramente lírico e subxetivo; eiquí, o Lamas tiña unha desespranza, unha tristura de curazón esgazado, que non aparez nos versos do Lameiro, que é mais donda, mais soavemente sentimental. É que o Lamas era un romántico, e o Lameiro non é xa un romántico, senón fundamentalmente, un realista, que ademais desbota espresamente toda moda, todo preciosismo, todo superrealismo. Atense â emoción primeira da natureza e da vida humán, na que sabe atopar tamén a sua tenra dozura.

Cóxegas e Moxetes leva un prólogo atinado de José Adrio Menéndez.

CANTIGAS E VERBAS AO AR, por XULIO SIGÜENZA, Cruña, NÓS, 1928.

OS nosos leitores coñecen xa algús poemas novos de Xulio Sigüenza, unha das intelixenzas mais despertas e un dos mais rexos

loitadores do galeguismo ultramariño. Non hai moitos meses tampouco que tivemos a ledicia de comentarmos eiquí mesmo outro libro seu en castelán, *La ruta aventurera*. Había alí verso de varias etapes, e pol-o tanto con difrentes direitrizes estéticas, embora animados da mesma y-alma. Os versos galegos d'agora son todos de feitura nova. Feitos cecais co-a lembranza d'Amado Carballo, a quen devotamente adica o libro, son porén outra cousa difrente dos do morto poeta. Sigüenza semella unha miga menos lírico (musical) e mais plástico (imaxinista). Johana de Ibarbourou, a delicada poetisa uruguaya, filla de galego e chea do esprito de Rosalía, que puxo ao libro do Sigüenza unhas fermosas e atinadas verbas limiares, anticipou o noso xuizo, cando pon: «Para Sigüenza, imaxineiro latino, o vento do inverno é un pegureiro; a noite é unha noiva enfeitada de branco; as estrelas nenas que van â escola levadas pol-a lua, anémica institutríz meio parva». É, com'ela dí, a humanización e a zooloxización (cecais millor vivificación?) da natureza inteira, principiando pol-o ceo. O que foi de cote toda verdadeira poesía, e o que terá que ser sempre... Pode que se deshumanice a plástica —anque esa deshumanización seña inhumana—mais non ha pasar asina coa lírica. E menos no Sigüenza, que é fondamente humán, porque é galego, ou seña, home de humanidade orgánica, anímeca, vital. O mesmo que dicir poeta. V. R.

HOMENAJE A D. CARMELO DE ECHEGARAY (Miscelánea de estudios referentes al País Vasco), San Sebastián, 1928.

Iste libro en homaxe ô ilustre vasquista foi preparado pol-a Sociedade d'Estudos Vascos, por acordo da Diputazón de Guipúzcoa, co-a cooperazón das de Alava e Vizcaya. Componse de valiosos escritos, pra dar ideia dos quales damos eiquí o sumario:

Serapio de Mugica, *Los Gascones en Guipúzcoa*.—Telesforo de Aranzadi, *Espantajos de ingenio y monigotes de superstición*.—Manuel Serrano y Sanz, *Un documento del obispo aragonés D. Antón*.—G. Olphe Galliard, *Les basques du pays de Labourd*.—N. Alonso Cortés, *Esteban de Garibay y el «Compendio Historial»*.—Fr. José Adriano de Lizarralde, O. F. M., *Valor histórico de la efigie de Ntra. Sra. de Iciar*.—Francesch Carreras y Candi, *Algunes mostres de llengua ibérica en territori éuskar*.—J. C. de Guerra, *Algo de Heráldico*.—V. Dubarat, J. B. Daranatz, *La mort de Roland á Roncesvaux d'aprés quelques textes legendaires*.—Enrique de Eguren, *Nuevos datos acerca de la Prehistoria en Alava. El túmulo de Oiquina*.—Beatrice Quijada Cornish, *A Contribution tothe study of the histórical novels of Francisco Navarro Villoslada*.—Fr. Zacarías Martínez. O. S. A., *Semblanza de San Francisco Javier*.—J. Miguel de Barandiarán, *Mari, o el genio de las montañas*.—Luís M.ª de Uriarte Lebario, *La vinculación en Oñate*.—P. Miguel Cerezal, *Iglesia de Santa María de Portugalete*.—Florencio Amador Carrandi, *Documento interesante*.- A. Rubió y Lluch, *Conquista de Tebas por Juan de Urtubia*.—Fr. Juan Ruiz de Larrinaga, *La tradición artística de la provincia franciscana de Cantabria*.—Julio Altadill, *De re geographico-historica. Vías y vestigios romanos en Navarra*.—C. C. Uhlenbeck, *Quelques observations sur le mot «ilargi»*.—Arturo Farinelli, *Petrarca e Laura*.—Miguel Artigas, *Notas para la Bibliografía del «Examen de Ingenios»*.—Apraiz'tar Odon, *Eusket-Olertiyaren berezikai bat: Izadiyari deya maitasunezko olerki-asikeran*.—Dario de Arcitio, *Algunos pueblos de Castilla que tenían el Fuero de Vizcaya*.—Arturo Campion, *Reyes de Nabarra en el destierro*.—H. Gavel, *Note sur le nom basque Cherbero*.—Adolfo Bonilla y San Martín, *Notas sobre dos leyes del Fuero de Nabarra en relación con el «Amadís de Gaula»*.—Gregorio de Mújica, *Don Carmelo de Echegaray*.

ENTR'O CLAVO I-A FERRADURA por Antón Goy Díaz, Lugo, 1928.

Pequeno folletiño subtidoado: *Contos e poemas do ferreiro Mocles*, no que alternan a prosa e o verso en misturanza. Son esceas da vida real da aldeia, nas que desfían por diante do leitor tipos coñecidos, sendo todo referido en xeito humorísteco e d'esprimentada sabencia de refrán. Libriño de costumbrista feito na moda do outro século, anque hai n-il un senso de peisaxe que non é d'aquil tempo, senón do noso, e que atira ao autor mais car'a nós, coma se vé en *Den d'a Pena da Rapadoira*. De todos modos, o autor escribe ben soltamente e con bon senso. Adiante, pois.

REVISTAS

A NOSA TERRA, 1.º Marzal, 1929.

Sumario: *Ao decorrel-os días.—Con ferreñas e pandeiro*, por Damil.—*A bordo do «Arlanza»*, por Corona González.—*Himno da arbre froital* (trad. de Maragall) por Xosé Iglesias Roura.—*Con sentimento*, por Millo-

bre Pinto.—*Dóas*, por Antón Goy Díaz.—*O sentimento nazonalista e o Internazonalismo*, por Ramón Villar Ponte.—*Academia Gallega. Ingreso de Vicente Risco.*—*O Carmelo do Cordillo*, por Antón Fraguas Fraguas.—*Unha galega exemprar.*—*Follas novas.*

BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA GALLEGA, Cruña, 1.º Febrero, 1929.

SUMARIO: *El R. P. Celestino García Romero*, por Félix Estrada Catoyra.—Ríos gallegos: *El Jallas o Ézaro*, por Heliodoro Gallego Armesto.—*El escudo de Ribadeo*, por F. Lanza Alvarez.—*Memoria acerca de la imprenta y el periodismo en la provincia de Orense*, por Eugenio Carré Aldao.—*Sección oficial.*—*Noticias.*—*Colección de documentos históricos.*

PORTVCALE, Porto, núm. 6.

SUMARIO: *As Galderias*, por Brito Camacho.—*Duas palavras sobre metaforismo sinestésico.*—*Português Prático.*—*Poucuchinho-Pinguchinho*, por Claudio Basto.—*As Prêsas*, por Ferreira Soares.—*Soneto*, por Nunes Claro.—*As tinhas na tradição popular e na literatura portuguesa*, por A. Lima Cameiro.—*Subsidios para o estudo das conseqüências da analogia em português*, por Rodrigo de Sá Nogueira.—*Inéditos e autógrafos*, por Claudio Basto.—*Varia.*—*In memoriam* (Magalhães Lima e H. Sudermann).—*Bibliografía.*—*Novidades.*—*Bes et Verba*

Janeiro-Fevereiro 1929.

SUMARIO: *Cartas de Amor*, por J. Leite de Vasconcelos.—*Um retrato e uma carta de Ramallo Ortigão*, por Claudio Basto.—*Dificuldades do Dr. Velasco de Gouveia para ser desembargador da Casa da Suplicação*, por Antonio Baião.—*Epigrafía Portuguesa*, por Pedro Vitorino.—*A Lareira*, por Ferreira Soares.—*A Estaçao Asturiense de Areosa—Viana-do-Castelo*, por Abel Viana.—*Vasco Fernandes o «Grão-Vasco»*, por Maximiano Aragão.—*Varia: Gotthold Ephaim Lessing*, por Providencia Costa.—*De uma carta de namoro*, por M. Cardoso Martha.—*Um retrato do 1.º Conde de Amarante da autoria do celebre pintor espanhol Goya*, por Henrique de Campos Ferreira Lima.—*Português prático*, por Claudio Basto.—*Nota ao artigo «Cartas de Amor»* por J. Leite de Vasconcelos.—*In memorian: Julio de Vilhena*, por Claudio Basto.—*Gente de casa: Joaquin de Vasconcelos*, por A. C. Pires de Lima.—*Bibliografía*, por P. V., A. Supião de Carvalho e C. B.—*Novidades.*—*Leilões de libros.*—*Res et Verba.*

Anuncia as obras que ten no prelo a Empresa NÓS, as Semanas Galega e Portuguesa e da conta da iniciativa de celebrar o centenario do nacimento de Rosalía e Murguía —debido, como se sabe, â iniciativa do noso compañeiro A. Villar Ponte— e indica tamén a ideia que o *Portucale* ten de fazer, en tempo oportuno, unha esposizón do Libro Galego.

Nas follas d'anuncio, ten a xentileza que moito agradecemos de inserir os de N. S, *A Nosa Terra* e as ediciós de NÓS.

BROTÉRIA, Pôrto, Janeiro, 1929.

SUMARIO: *O traballo en funçõo da Ideia Religiosa*, por Luís Gonzaga Cabral.—*Trasmigração e reincarnaçao*, por Raul Machado.—*Fronteira portuguesa no sec. XII*, por Juiz G. de Azevedo.—*A Colecção «Veritas»*, por Paulo Durão Alves.—*Da mecânica relativista à mecânica ondulatoria*, por Perez del Pulgar.—*Causas matrimoniais*, por E. Jombart.—*Crónica do Movimento Religioso*, por E. J.—*Revista de Revistas.*—*Notas bibliograficas.*—*Obras recebidas na Redacção.*—*Efemérides.*

Fevereiro 1929.

SUMARIO: *Sociólogo e Industrial Católico*, por Paulo Durão Alves.—*Trasmigração e reincarnação*, por Raul Machado.—*Fronteira portuguesa no sec. XII*, por Luis G. de Azevedo.—*A Aviação em 1928*, por M. Pizarro de Portocarrero.—*A Premiado de Estocolmo*, por Paulo Durão Alves.—*A obrigação das rubricas*, por L. Honoré.—*Crónica do Movimento Religioso.*—*Notas e factos*, por Dionel.—*Subsidios para o Vocabulario Portugués*, por J. Serafim Gomes.—*Revista de revistas.*—*Notas bibliograficas.*—*Obras recebidas na Redacção.*—*Efemérides.*

Março 1929.

SUMARIO: *Un Medium na Sorbona*, por Raul Machado.—*Romance para todos?*, por Paulo Durão Alves.—*A antiguidade do homen*, por Eugenio Jalhay.—*Novo sistema do Termo-regulador*, por Joaquim Redin.—*A margem da Jerarquia?*, por J. Creusen.—*Subsidios para o Vocabulario Portugués*, por J. Serafim Gomes.—*Revista de revistas.*—*Notas bibliográficas.*—*Obras recebidas na Redacção.*—*Efemérides.*

LA FIERA LETTERARIA,
Milano, ns. 5 a 10, ano V.

INTERESANTISMA pubricazón literaria, un pouco pol-o estilo (cecais principalmente pol-o feitio de diario que ten) de *Les Nouvelles litteraires* de Paris e de *La Gaceta literaria* de Madrí, anque mais nacional que calquera das duas, que ten unha posizón relevante no mais adiantado movemento das letras italianas de hoxe en día.

Leendo *La fiera letteraria* ponse un en comunicazón co-esta que xa van chamando a *quarta Italia*, movimentada e nervosa, na precura ardente de sí mesma. Houbo un tempo no que a Hespaña inteira estivo pendente da Italia, e lía con afán ôs homes do *rissorgimento*. Foi d'aquela cando en Galiza se lían tamén os escritores italiáns. Os libros italiáns tiñan un posto de honra na bibrioteca de Pondal. Despois d'aquelo, a infruenza francesa—os románticos, os parnasians, os naturalistas, o curioso, abigarrado e espréndido *fin de siècle*, co decadentismo e o simbolismo,—a importazón das literaturas nórdicas, scandinava e rusa, etcétera, desviou a atenzón da Italia, da que soilo viñan as derradeiras voces de Carducci e a brilante soneria de D'Annunzio. O demais éranos descoñecido (salvo, derradeiramente, os futuristas). Ficaba antre nós algún afeizoado âs letras italiáns, coma o noso compañeiro Antón Lousada Diégues, gran leitor de Foggazzaro, e tradutor en galego d'algús poemas de Leopardi.

Por isto todo, a Italia literaria de hoxe ha ser pr'os mais de nós, unha sorpresa. E con seguranza que pra case todos, ha resultar moito mais dino d'intrés e d'estudo do que s'imaxinaban. Aínda hoxe hai antre nós e ten que haber unha certa desconfianza contra da Italia de hoxe debida ôs maus ollos con que se mira o fascismo, o qual, ademais, ollado de lonxe, semella outra cousa moi difrente do que cecais é s'un a olla de perto. O mesmo qu'o comunismo ruso.

Unha boa ollada en col do que hoxe acontez na Italia no terreo do esprito, díceo no número do 17 Febreiro da *Fiera* o artigo *La gioventu de oggi*, que remata un inquérito feito no profesorado universitar e das escolas superiores. Concruie que a mocedade italiana de hoxe posée: «un mais alto sentimento da dinidade nacional, unha meirande coñecencia da vida e un mais vivo senso realísteco», e si ten menos inquedanza, menos curiosidade inteleitual e pol-o tanto escaso gosto pol-a cencia pura, a filosofía e a arte—defeitos pol-o demais de toda a mocedade do mundo oucidental—tamén en troques está ceibe do escepticismo, do pesimismo, do cosmopolitismo, etc.

La Fiera letteraria, ademais dos artigos notábeles que enchen as primeiras páxinas (ten oito), trai sempre seizón adicadas âs belas artes, ô teatro, ôs libros da semán, âs novedás bibriográficas e mercado d'edizóns antigas, a literaturas estranxeiras, crónica centífeca, filosófica, etc. Isto todo fai d'ela unha fonte informativa de moito valor.

No número do 24 Marzo e na seizón *Nord-Sud*, e baixo a rúbrica: *Un romanzo galego*, o Dr. Giacomo Prampolini insere unha garimosa apreciazón de *O porco de pé*, de Vicente Risco, e do *Diccinoario galego-castelán*, de Leandro Carré.

LE CRI DES PEUPLES.

Os número de Febreiro e Marzal d'ista revista adicada a defender os dereitos inmorredoiros dos pobos e das minoridás nazonales, conteñen impresoantes perspeutivas, feitos eispresivos, estudos e lembranzas sobre o verdadeiro mapa do mundo disfrazado no mapa político pol-os variados imperialismos. Destácanse entre outros os artigos «*Le Réveil de la Flandre*» por H. Brugmans, as respostas de Severine, Romain Rolland, Bernard-Shaw, de Monzie, o Dr. Forel, Víctor Margueritte, e Mgr. Yan Noli antigo presidente do Consello de Albania sobr'a cuestión de Yugoeslavia, «*Un mariage de raison*» por Ilya Eherenbourg e... teríamos que citar todol-os artigos e todal-as notas pois todas son intresantes e suxestivas pr'os que sinten a grandeza dos nazonalismos.

SEARA NOVA, número 139.

SUMARIO: *Factos e documentos.—O Algarve na «Guía de Portugal» (Cartas a Fernandes Lopes)*, por Raúl Proença.—*O cacau de S. Tomé*, por A. Chaves de Almeida.—*Dissertação discutida*, por J. Santa-Rita.—*Monumentos e estátuas da capital*, por Paulino Montez.—*Um soneto de Tagore, tradução.*

Número 140.

SUMARIO: *Factos e documentos.—Cartas do Brasil. Um português ilustre*, por Sarmento Pimentel.—*A Ilha verde e vermelha de Timor*, por Alberto Osório de Castro.—*«Renascimento musical». Uma conferência no teatro de Ginnásio*, por Antonio Bastos Guerra.—*Caillaux, «cabeça de turco»*, por David Ferreira.

Imp. NÓS, Real, 36-1.º A CRUÑA

P A R D O

ÓPTICO CENTÍFICO

Preguntoiro, 32 — SANTIAGO

San Andrés, 50 — A CRUÑA

CASA EISCRUSIVAMENTE ADICADA A ÓPTICA CENTÍFICA

FOTOGRABADO

Si quer qu-os seus fotograbados sexan o mais perfeito posibres, convenlle envialos aos

Talleres de fotograbado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

Axiña aparecerá

o segundo libro de

C O U S A S

por CASTELAO.

F. ROMAN E SACO

DROGUERIA

e FARMACIA

Pereira, 19 — Teléfono 28

OURENSE

NÓS, Pubricacións Galegas e Imprenta

Real 36-1.º A Cruña.

Si ainda non ten as nosas produccións pídaas axiña
e contribuirá ô rexurdir cultural de Galicia.

Estebo, por Xosé Lesta Meis.	3'50	pesetas.
Historia Sintética de Galicia, por Ramón Villar Ponte.	5'00	«
Grabados en Linoleum, por Xaime Prada.	2'50	«
A Tola de Sobrán, por Farruco Porto Rey.	0'80	«
Tríptico Teatral, por Antón Villar Ponte.	3'00	«
A Fiestra Valdeira, por Rafael Dieste.	2'50	«
Doctrina Nazonalista, por Ramón Villar Ponte.	2'50	«
Os Camiños da Vida (novela en tres partes), por Ramón Otero Pedrayo.		
Os Señores da Terra (1.ª parte).	2'50	«
A Maorazga (2.ª parte).	2'00	«
O Estudante (3.ª parte).	2'50	«
De Catro a Catro, poemas por Manuel Antonio.	1'50	«
O Porco de Pé, novela por Vicente Risco.	3'00	«
María Rosa, comedia por Gonzalo López Abente.	1'20	«
Cantigas e Verbas ao Ar, poesías de Sigüenza.	2'00	«
De Min pra Vós, contos populares por Ricardo Carballal.	1'00	«
O Bufón d'el Rei, drama por Vicente Risco.	0'80	«
O Galo, poesías de Amado Carballo.	3'00	«
Segundo Libro de COUSAS, por Castelao.	3'00	»
A Volta do Bergantiñan, por Xesús San Luís Romero.	0'50	»
Romances Galegos, por E. Blanco Amor.	4'00	»
A Lagarada, por Ramón Otero Pedrayo.	0'80	»

PORTUCALE

REVISTA ILUSTRADA BIMESTRAL DE CULTURA LITERÁRIA, SCIENTÍFICA E ARTÍSTICA

Estuda a Terra, o Povo, e a Língua de Portugal

Bibliografía portuguesa e estranjeira

Directors:

Augusto Martins, Claudio Basto & Pedro Vitorino

Colaboração dos melhores Escritores portugueses

Assinatura anual:

Portugal continental e insular, 15 escudos.
Colónias portuguesas, 25 escudos.
Brasil, 10 pesos 000 réis.
Outros Países, 6 chelíns.

Redação e Administração:

R. dos Mártires da Liberdade, 178
Pôrto (Portugal).

Edicións de MARANUS

Rua dos Mártires da Liberdade, 178 PORTO

Nórton de Matos — A Província de Angola	30	esc.
Wenceslau de Morais — Relance da História do Japão.	12	»
Ezequiel de Campos — Política.	10	»
Carlos Parreira — Ex-Votos.	10	»
João T. de Vasconcelos — Memórias dum caçador de elefantes.	10	»
Branca Lopes Martins — Contos para crianças (Ilustrado).	8	»
Cláudio Basto — Foi Eça de Queirós um plagiador?.	15	»
Cláudio Basto — A Linguagem de Camilo.	15	»
— O Doutor Diabo.	5	»
Pina de Morais — Ao Parapeito.	10	»
Leonardo Coimbra — O problema da Educação Nacional.	2,5	»
— S. Francisco de Assís.	5	»
— Notas sôbre a Abstracção Scientífica e o Silogismo.	5	»
Augusto Martins e Marques Teixeira — Tábua de logaritmos (a cinco decimais).	18	»
Augusto Martins — Elementos de Aritmética (1.ª e 2.ª classes).	10	»
— Elementos de Algebra (3.ª classe).	8	»
— Elementos de Algebra (3.ª, 4.ª e 5.ª classes).	18	»
— A Matemática.	10	»
— Trigonometria plana.	10	»
— Liceu Feminino do Porto.	5	»
Lidia Seifulina — Caminhantes.	8	»
A. C. Pires de Lima — Cancioneiro Popular de Vila-Real.	6	»
Leão Martins — Lá diz o ditado...	3	»
Visconde de Vila-Moura — Entre Mortos.	6	»

Pidan o catálogo ilustrado

A hixiene nos nenos

é a garantía da sua saúde física e moral o día de mañá.

No diario aseo dos nenos emplee o **"Jabón Sales de la Toja"**, único que âs suas altas calidades meiciñás xunta toda a finura e prefume d'un xabón de tocador.

Contribuie ô perfeito desenrolo das criaturas e evita o perigo da escrófula e o raquitísmo.

1pta PASTILLA

JABÓN LA TOJA

ÚNICO EN EL MUNDO

O Xabrón da Toxa é o mellor.

Honra á Galicia no mundo enteiro

AGUAS DE

MONDARIZ

FUENTES DE GÁNDARA Y TRONCOSO

Propiedad de los Sres. Hijos de Peinador

Véndese en todal-as Boticas, Drogueirías Hotels, Depósitos d'augas minerás, Restaurants e vagós-camas de todol-os trés

As mais indicadas en casos de artitrismo, desnutrizón, diabetes, obesidades diversas, doenzas do aparello dixestivo, anemia e neurastenia

Riquisma auga de mesa gaseada naturalmente.

MONDARIZ - BALNEARIO

a 35 kilómetros de Vigo